

TRAINING AS A FORM OF TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS TO CULTURE OF PROFESSIONAL COMMUNICATION

The article analyzes the key tasks and principles of training in communication. Given training to become the most effective in shaping the culture of professional communication specialists future of hotel and restaurant business.

Key words: technology training, training in communication, experts hotel and restaurant business, training, culture of professional communication.

УДК 371.15

Чикалова Т.Г.

***ЕТНОПЕДАГОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ-ГУМАНІТАРІЇВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ***

На основі аналізу різноманітних підходів до поняття готовності автор розкриває теоретичні основи поняття “етнопедагогічна готовність”.

Ключові слова: готовність, етнопедагогічна готовність, критерії етнопедагогічної готовності.

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасність висуває нові вимоги перед вищою освітою щодо підготовки майбутніх учителів, оскільки школа ХХІ сторіччя потребує педагогів, професійна освіта яких ґрунтувалася б на досвіді багатьох поколінь, тісно пов'язаному з українськими культурними цінностями, освітніми та виховними традиціями. З цією метою професійна підготовка повинна включати етнопедагогічну складову, бо саме взаємодія етнопедагогічної та інших складових підготовки вчителя-гуманітарія є міцним підґрунтям, що закладає основу національного самоусвідомлення майбутнього вчителя, дає ключ до розуміння складних соціально-історичних проблем сучасності. При цьому вчитель-гуманітарій повинен не лише володіти етнопедагогічними знаннями, уміннями та навичками, які необхідні йому у професійній діяльності, а мати здатність до їх реалізації, тобто бути готовим до застосування народнопедагогічного досвіду у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка вчителя – об'єкт вивчення багатьох науковців: В. Гриньової, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Мороза, І. Підласого, С. Сисоєвої, В. Семиченко, Г. Троцько та ін.). Проблеми формування готовності до реалізації окремих функцій педагогічної діяльності розкрито у працях Ю. Богданова, О. Глузмана, С. Гончаренка, Л. Кадченко, Л. Кандибовича, Л. Кондрашової, В. Сластьоніна та ін.

Питання етнопедагогічної готовності розкривали у своїх дослідженнях Л. Йовенко, Г. Кайсарова, О. Кузнецова, О. Семенов, М. Харитонов та ін.

Водночас, незважаючи на наукові дослідження з даного питання, відсутнє цілісне теоретичне обґрунтування поняття етнопедагогічної готовності майбутніх учителів-гуманітаріїв.

Ураховуючи вищезазначене, *мета* нашого дослідження – розкрити сутність поняття “етнопедагогічна готовність” майбутніх учителів-гуманітаріїв.

Викладення основного матеріалу. Сучасною психолого-педагогічною наукою (О. Семенов, В. Сластьонін, Г. Троцько та ін.) доведено взаємозв'язок професійно-педагогічної діяльності педагога з процесом його підготовки у вищому педагогічному закладі та станом готовності до її здійснення. Цей взаємозв'язок пояснюється тим, що підготовка виступає засобом формування готовності до діяльності, готовність, у свою чергу, є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності, а діяльність виступає метою підготовки і водночас виконує функції її регулювання й корекції. Таким

чином, результатом професійної підготовки майбутніх учителів є їх готовність до здійснення педагогічної діяльності [10, с. 32].

У дослідженнях А.Войченко, Л.Кондрашової, Н.Кузьміної, Л.Нечаєвої, В.Сластьоніна, З.Шиліної, В.Щербини та ін. готовність виступає як професійно важлива якість та як психічний стан особистості. Згідно теоретичного підходу М.Дьяченка, Л.Кандибовича, В.Крутецького психологічна готовність визначається як підготовленість і розглядається як стійка характеристика особистості до діяльності, як цілісний комплекс, що включає до свого складу мотиваційні, інтелектуальні, емоційні та інші змінні, адекватні вимогам змісту та умовам діяльності [5, с. 106].

За визначенням М.Дьяченка, “готовність учителя – це професійно важлива якість особистості, що містить у своїй структурі наступні компоненти: мотиваційний (позитивне ставлення до професії, інтерес до неї та інші стійкі професійні мотиви); орієнтаційний (знання та уявлення про особливості та умови професійної діяльності, її вимоги до особистості); операційний (володіння засобами та прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, навичками, уміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та ін.); вольовий (самоконтроль, уміння керувати діями, з яких складається виконання трудових обов’язків); оціночний (самооцінка своєї професійної діяльності та відповідності процесу вирішення професійних задач оптимальним трудовим взірцем)” [5, с. 105].

На думку К.Дурай-Новакової, готовність виявляється у здатності до продуктивної діяльності, реалізації дій, які ґрунтуються на накопиченні знання, досвіду, уміння. В її дослідженні акцентується увага на професійно важливих якостях і функціях особистості майбутнього вчителя, що дозволяє розробити зміст і перспективи його подальшого розвитку [4, с. 77]. Згідно даного підходу професійна готовність виступає у формі психологічного, активно-дієвого стану особистості та як складна якість особистості.

В.Шадріков розглядає професійну готовність як умову успішного виконання діяльності, як вибіркочку активність, яка налаштовує на майбутню професійну діяльність, а також як регулятор цієї діяльності [11, с. 33].

Згідно наукової позиції В.Сластьоніна, готовність до педагогічної діяльності є суб’єктною професійно зумовлених вимог до вчителя. В її складі вчений виділяє психологічну, психофізіологічну та фізичну, науково-теоретичну та практичну підготовку [8, с. 33].

У своєму дослідженні ми керуємося загальноприйнятим поняттям “професійна готовність вчителя”, яка поділяється на ряд складових: соціальну, загальнокультурну, філософсько-методичну, психологічну, загальнопедагогічну, предметно-специфічну, методичну. А також, спираючись на попередні розробки даного питання (Г.Волков, О.Кузнецова, В.Ніколаєв, Т.Петрова, М.Харитонов, А.Шаали, Т.Шамова), ми вважаємо доцільним увести до цієї низки етнопедагогічну готовність, як обов’язкове утворення у результаті здійснення комплексної етнопедагогічної підготовки студента-гуманітарія.

У вітчизняній педагогічній думці до розв’язання проблем етнопедагогічної готовності майбутніх учителів зверталися у своїх дисертаційних дослідженнях О.Семенов та Л.Йовенко.

О.Семенов, розглядаючи проблему родинних виховних традицій, розробила модель професійної готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності з використанням родинних виховних традицій. Дослідниця вважає, що за умови науково обґрунтованого відбору родинних виховних традицій, систематичного використання знання про них у педагогічному процесі забезпечується підвищення рівня професійної підготовки студентів педагогічних вищих закладів освіти “При цьому у майбутніх вчителів формуються відповідні соціально-педагогічні установки” [7, с. 11].

На думку Л.Йовенко, введення родинного виховного досвіду до навчально-виховного процесу вищого педагогічного закладу ефективно впливає на готовність студентів-філологів до педагогічної діяльності. Готовність студентів до родинного виховання Л.Йовенко визначає як “...складне соціально-педагогічне утворення, яке містить у собі комплекс

відповідних почуттів, потребово-мотиваційних якостей особистості, всебічні знання суті родинного виховання, професійно-педагогічні вміння та навички його застосування у майбутній педагогічній діяльності” [6, с. 176].

Згідно наукової позиції М.Харитонова, етнопедагогічна готовність є вирішальною складовою частиною професійної готовності вчителя, яка характеризується рівнем розвитку етнопедагогічної компетентності, етнопедагогічного мислення та етнопедагогічної культури, достатніми для ефективного вирішення етнопедагогічних задач в умовах різноманітних педагогічних ситуацій [10, с. 103]. Наскільки кваліфіковано, з яким ступенем успіху справляється вчитель з вирішенням етнопедагогічних задач – це і є критерій оцінки його етнопедагогічної готовності. Готовність студентів до етнопедагогічної діяльності, на думку вченого, характеризується гармонійністю поєднань соціальної активності з творчою готовністю аналізувати соціокультурну, етнопедагогічну ситуацію, морально-психологічною схильністю працювати в етносоціальному середовищі. А безперервність, тобто поступове та систематичне накопичення етнопедагогічних знань та умінь, досвіду вирішення етнопедагогічних задач, є важливою умовою досягнення повноцінної етнопедагогічної готовності.

Спираючись на фундаментальні положення і наукові розробки щодо сутності понять “готовність” і “етнопедагогічна готовність”, у нашому дослідженні ми розуміємо етнопедагогічну готовність майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як інтегративну якість особистості, яка передбачає володіння етнопедагогічними знаннями та вміннями, етнопедагогічною компетентністю, має розвинене етнопедагогічне мислення, володіє етнопедагогічною культурою та етнопедагогічною рефлексією, здатна вирішувати етнопедагогічні задачі, характеризується наявністю стійких мотивів і позитивного ставлення до етнопедагогічної діяльності. Сутність етнопедагогічної готовності як результату цілеспрямованої реалізації етнопедагогічної складової можна подати у вигляді наступної схеми (рис. 1).

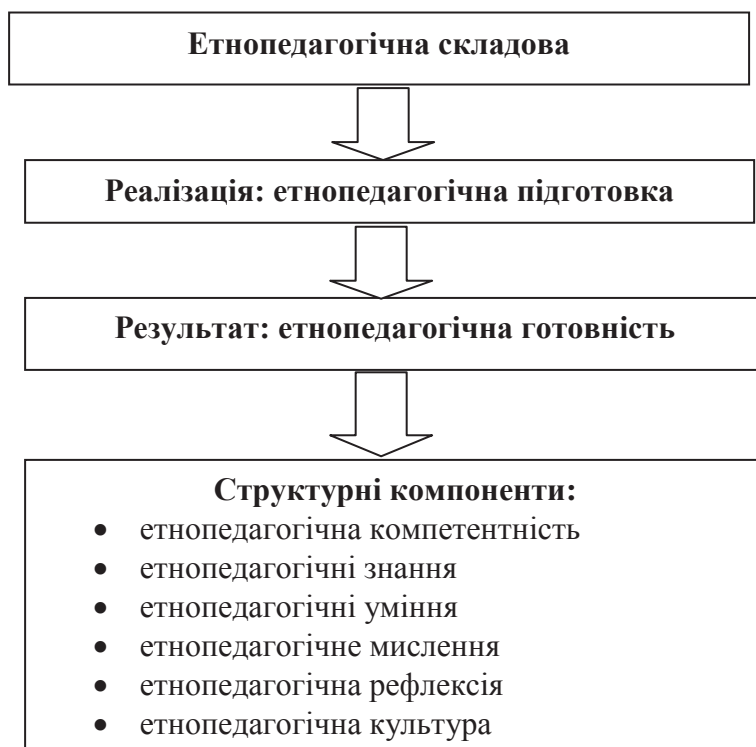

Рис.1. Сутність етнопедагогічної готовності як результату цілеспрямованої реалізації етнопедагогічної складової.

Таким чином, етнопедагогічна готовність є інтегративною якістю особистості з багатокомпонентною структурою, яка є важливим підґрунтям успішного виконання етнопедагогічної діяльності, є важливою ознакою професійної кваліфікації та результатом цілеспрямованої підготовки учителя-гуманітарія. Ми вважаємо, що центральним ядром сутності процесу етнопедагогічної підготовки є етнопедагогічна готовність. Етнопедагогічна готовність базується на засвоєнні етнопедагогічних знань і вмінь та передбачає формування таких відношень, настанов і якостей особистості, які допомагають майбутньому спеціалістові сумлінно розпочати й творчо виконувати професійні обов'язки, завдання й функції з використанням традицій народної педагогіки. Етнопедагогічна готовність як складне новоутворення особистості містить у собі когнітивний та операційний компоненти, а також мотиваційну та вольову складову, що забезпечує стійке прагнення до ефективного виконання етнопедагогічної діяльності. До того ж, усі складові етнопедагогічної готовності підпорядковуються тій діяльності, показником успішної реалізації якої виступає етнопедагогічна готовність. Таким чином, етнопедагогічна готовність є важливою умовою ефективною етнопедагогічної діяльності особистості.

Особистісне засвоєння теоретичних та прикладних основ етнопедагогічної діяльності забезпечує її продуктивність та постійне удосконалення, у ході якого здійснюється трансляція та засвоєння вчителем системи етнічних, соціальних, професійно-педагогічних цінностей і досвіду володіння ними, а результатом виступає етнічний та соціально заданий рівень професійно-педагогічної готовності.

При визначенні критеріїв етнопедагогічної готовності ми спиралися на досвід попередніх наукових досліджень, присвячених питанням готовності педагога до професійної діяльності у галузі гуманітарних дисциплін. У дослідженні Т.Бодрової готовність учителя до використання української музичної культури характеризується сформованістю низки критеріїв: рефлексивно-мотиваційного, інформаційно-пізнавального, операційно-практичного [1, с. 12]. Л.Бродська, розглядаючи питання готовності майбутніх учителів іноземної мови до виховної роботи в школі, виділяє мотиваційно-вольовий, інтелектуально-операційний, оцінювально-рефлексивний критерії [2, с. 13]. На думку А.Великої, педагогічна готовність учителя-філолога до створення ситуації успіху в процесі навчання передбачає наявність таких базових критеріїв, як теоретичний, ціннісний, мотиваційний, креативно-проектувальний, операційно-контрольний [3].

Ураховуючи досвід наукових досліджень з проблем етнопедагогічної підготовки (А.Кайсарової, Р.Комракова, О.Кузнецової, В.Ніколаєва та інших дослідників), ми визначили чотири критерії етнопедагогічної готовності, які формуються у результаті реалізації етнопедагогічної складової: мотиваційно-ціннісний, пізнавально-гностичний, процесуально-творчий, рефлексивно-вольовий. Охарактеризуємо основні критерії етнопедагогічної готовності.

Мотиваційно-ціннісний критерій: наявність мотивації та інтересу до вивчення етнопедагогіки та удосконалення власної практичної діяльності із застосуванням народнопедагогічного досвіду; наявність потреби до постійного поповнення обсягу етнопедагогічних знань; усвідомлення цінності етнопедагогічного досвіду для навчально-виховного процесу сучасності; мотиви самоосвіти та інтерес до самостійної роботи етнопедагогічного змісту; прагнення досліджувати етнопедагогічну спадщину; розуміння загальнолюдської цінності та переваг етнопедагогічної спадщини; ототожнення себе з представниками свого народу; формування системи цінностей на спадщині свого народу (усній та матеріальній народній творчості); формування у собі рис національного характеру тощо.

Пізнавально-гностичний критерій: наявність глибоких, мобільних етнопедагогічних знань, а також знань та уявлень про застосування досвіду етнопедагогіки у майбутній професійній діяльності; ступінь теоретичної підготовки з етноспрямованих дисциплін; повнота та системність інтегрованих етнопедагогічних знань; засвоєння способів отримання етнопедагогічних знань.

Рефлексивний критерій: сформованість рефлексивних умінь; рівень взаєморозуміння та узгодженості дій в умовах спільної діяльності етнопедагогічного змісту; уміння скеровувати етнопедагогічну діяльність у русло позитивних міжособистісних контактів; наявність індивідуального стилю етнопедагогічної діяльності; проникність, чуйність, терпимість, безоціночне прийняття та розуміння іншої людини у процесі етнопедагогічної діяльності.

Процесуально-творчий критерій: наявність уявлень та сформованих умінь використовувати здобуті етнопедагогічні знання на практиці (етнопедагогічні уміння); уміння систематизувати та аналізувати отриману етнопедагогічну інформацію; оперативність включення етнопедагогічних умінь до професійної діяльності; уміння інтегрувати етнопедагогічні уміння та знання інших циклів дисциплін, зокрема циклу професійної підготовки; усвідомлене та доцільне використання методичних знань, умінь та навичок під час здійснення етнопедагогічної діяльності; уміння самостійно освоювати та вдало поєднувати нові педагогічні технології в етнопедагогічній діяльності; уміння ставити та вирішувати педагогічні задачі за допомогою етнопедагогічних засобів; уміння самостійно здобувати етнопедагогічні знання з різних джерел інформації (сформованість умінь пошуково-дослідницької, творчої діяльності, систематизувати та аналізувати етнопедагогічну інформацію);

Таким чином, етнопедагогічна готовність як інтегративна якість особистості, що передбачає володіння етнопедагогічними знаннями та уміннями, етнопедагогічною компетентністю, має розвинене етнопедагогічне мислення, володіє етнопедагогічною культурою та етнопедагогічною рефлексією, здатна вирішувати етнопедагогічні задачі, характеризується наявністю стійких мотивів і позитивного ставлення до етнопедагогічної діяльності є обов'язковим утворенням у структурі особистості майбутнього вчителя-гуманітарія.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з експериментальною перевіркою визначених нами критеріїв етнопедагогічної готовності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бодрова Т.О. Підготовка майбутніх учителів музики до використання української музично-педагогічної спадщини у професійній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Т.О.Бодрова. – К., 2006. – 20 с.
2. Бродська Л. В. Формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до виховної роботи в школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Л.В. Бродська. – К., 2006. – 21 с.
3. Велика А.М. Критерії готовності вчителя гуманітарних дисциплін до створення ситуації успіху в навчанні старшокласників/ Велика А.М. – Режим доступу: <http://intkonf.org/velika-am-kriteriyi-gotovnosti-vchitelya-gumanitarnih-distiplin-do-stvorennya-situatsiyi-uspihu-v-navchanni-starshoklasnikiv/>
4. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Дурай-Новакова К.М. – М., 1983. – 365 с.
5. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности / Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. – Минск, 1976. – 175 с.
6. Йовенко Л.І. Підготовка студентів-філологів вищого педагогічного навчального закладу до родинного виховання: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Йовенко Лариса Іванівна. – Умань, 2005. – 270 с.
7. Семенов О.М. Родинні виховні традиції у професійній підготовці студентів педагогічних інститутів: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Професійна педагогіка" / Семенов О.М. – К., 1996. – 24 с.
8. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки/В.А.Слостенин. – М.: Просвещение, 1976. – 160 с.

9. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти”. – К.: Інститут ПППО, 1997. – 54 с.
10. Харитонов М.Г. Теория и практика этнопедагогической подготовки учителя начальных классов национальной школы: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01/ Харитонов Михаил Григорьевич. – М., 1999. – 409 с.
11. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека. – М.: Логос, 1996. – 320 с.

Чикалова Т.Г.

**ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ГУМАНИТАРИЕВ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

На основе анализа различных подходов к понятию готовности, автор раскрывает теоретические основы понятия “этнопедагогическая готовность”.

Ключевые слова: готовность, этнопедагогическая готовность, критерии этнопедагогической готовности.

Chykalova T.G.

**ETHNOPEDAGOGICAL READINESS OF THE FUTURE TEACHERS OF THE HUMANITIES:
A THEORETICAL ASPECT**

On the basis of analysis of the various going near the concept of readiness, the author exposes theoretical bases of concept “ethnopedagogical readiness”.

Key words: readiness, ethnopedagogical readiness, criteria of ethnopedagogical readiness.

УДК 37.01.378

Чернова О.В.

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА МИСТЕЦЬКИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Стаття присвячена питанням визначення культурологічної компетентності викладача мистецьких спеціальностей на основі компетентнісного підходу до професійної освіти.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, мистецька педагогіка.

Постановка проблеми. Сучасні дослідження в галузі художньо-педагогічної освіти підтверджують традиційну роль мистецтва як засобу виховання. Мистецтво за Г. Рідом є однією із найдосконаліших форм людської діяльності, де на засадах гуманізму та просвітництва кристалізується внутрішній світ людини, сутність людини як особистості полягає не у виконанні фізично важкої праці, що “виснажує душу і тіло”, а у її постійному прагненні до праці творчої, націленої на пошук нових естетичних форм та яскравих образів. Мистецтву притаманна досить могутня соціокультурна сила, яка спроможна через естетичне виховання особистості змінювати сучасний світ на більш досконалий у майбутньому, але найголовнішою функцією мистецтва є виховання справжньої особистості, яка буде здатна до розпізнавання ідеалів краси, добра, честі, гідності, людяності [4]. Проте у теорії педагогіки і практиці виховання ще недостатньо вивчені та не повною мірою використовуються механізми дієвості мистецтва, форми і методи спрямування учнівської молоді на сприйняття художньо-естетичних цінностей, духовної, моральної і матеріальної краси світу. Зазвичай надто прямолінійно трактуються складні проблеми спілкування з мистецтвом, осмислення і засвоєння глибоко інтимного характеру художньо-образної інформації [8, с. 2]. Ефективність процесу формування особистості дитини залежить від того, в якій мірі нагромаджені досягнення людської культури будуть передані їй педагогом. Тому проблема формування